

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oedelemsestraat te Oostkamp

Vanessa Vander Ginst

Tienen 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oedelemsestraat te Oostkamp

Vanessa Vander Ginst

**Tienen 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oedelemsestraat te Oostkamp
--

Initiatiefnemer:	Danneels
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Bureauonderzoek	p. 2
1.1	Beschrijvend gedeelte	p. 2
1.1.1	Administratieve gegevens	p. 2
1.1.2	Archeologische voorkennis	p. 4
1.1.3	Onderzoeksopdracht	p. 4
	Vraagstelling	p. 5
	Randvoorwaarden	p. 5
	Beschrijving geplande werken	p. 5
	<i>Huidige situatie</i>	p. 6
	<i>Geplande werken</i>	p. 6
1.1.4	Werkwijze en motivering bronselectie	p. 7
1.2	Assessmentrapport	p. 8
1.2.1	Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 8
1.2.2	Historische beschrijving van het projectgebied	p. 13
1.2.3	Archeologisch kader van het projectgebied	p. 19
1.2.4	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 20
1.2.5	Synthese	p. 21
Hoofdstuk 2	Programma van maatregelen	p. 22
2.1	Administratieve gegevens	p. 22
2.2	Gemotiveerd advies	p. 23
2.3	Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p. 23
	2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p.23
	2.3.2 Onderzoeksmethode	p.24
	2.3.3 Onderzoekstechnieken	p.26
Bibliografie		p. 28

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017K121

Aanleiding: De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag met aanleg van wegenis in een projectgebied dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt en met een oppervlakte van ca. 1,23 ha. Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Erkend archeoloog: Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030)
Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)

Locatie: Oostkamp, Oedelemsestraat (fig. 1.1, 1.2 en 1.3)
Bounding box: punt 1: x= 72551, y=206070
punt 2: x= 72724, y= 206289
Oostkamp, Afd. 1, Sectie B, perceel 133f en eigendom van Waterwegen en Zeekanal (zuidelijk deel)

Periode uitvoering: 10-11-2017 /13-11-2017

Relevante termen¹: Bureauonderzoek, zandstreek, buitengebied

Verstoorde zones: Geen

¹ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

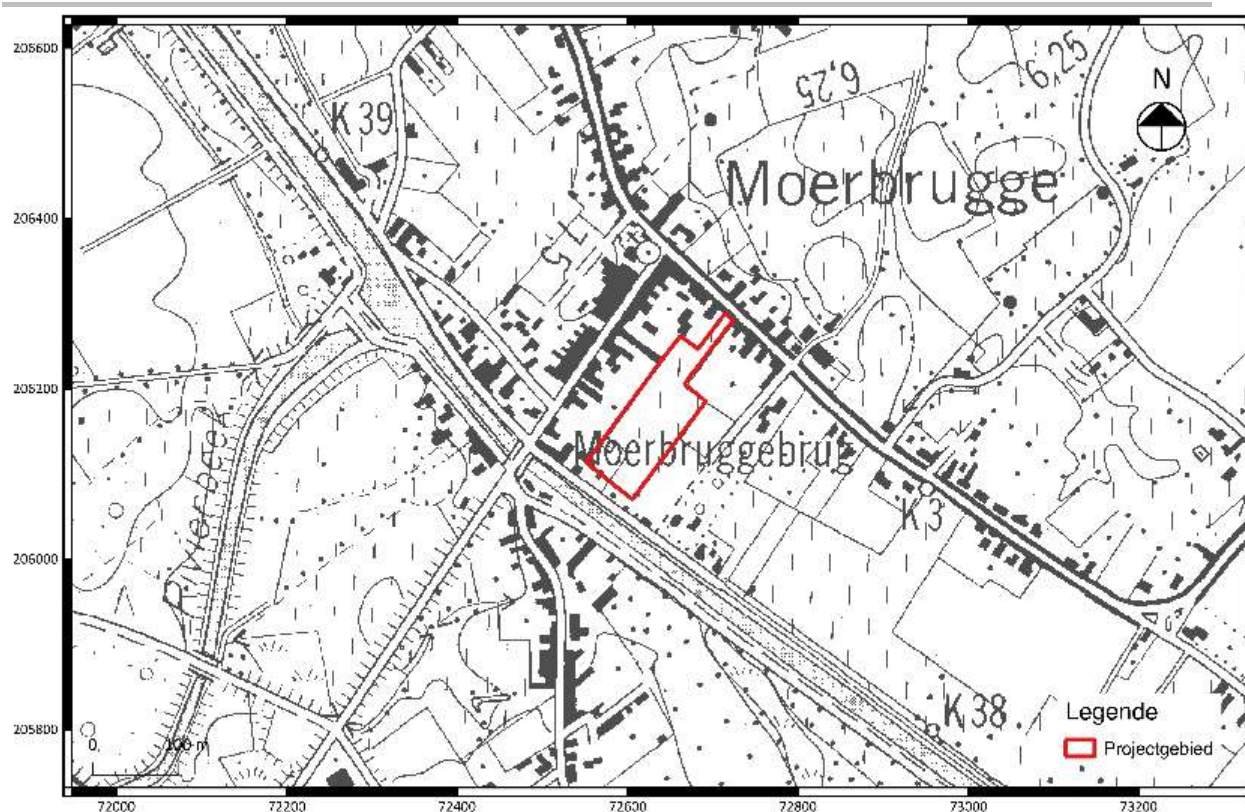

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

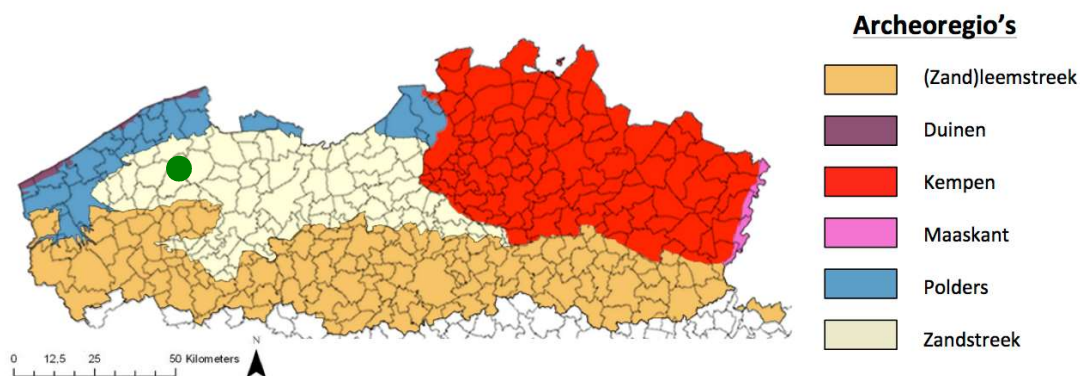

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

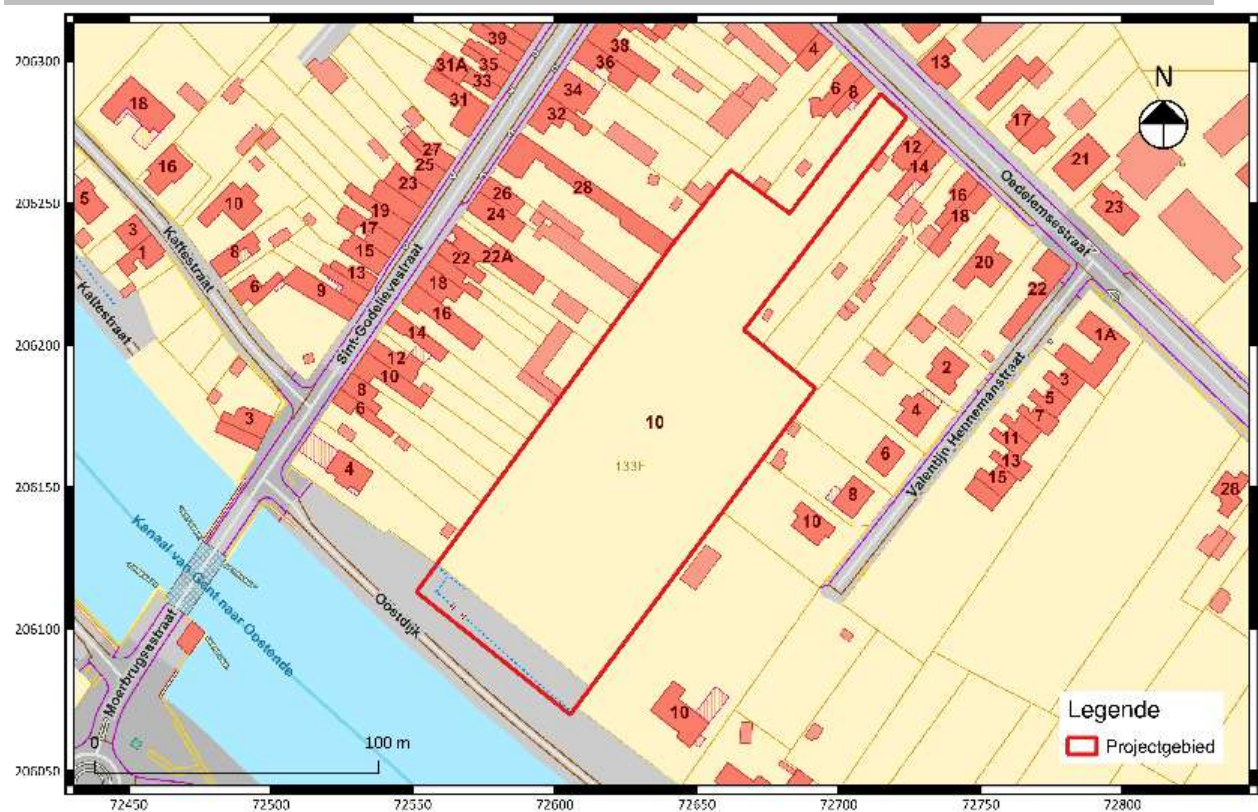

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke onderzoeksfasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem³ (te weten de bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem⁴ (het verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek

³ Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 7 paragraaf 7.1 t/m 7.5.

⁴ Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 8 paragraaf 8.1 t/m 8.7.

wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overduidelijk *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?
-

Randvoorwaarden:

Geen

Beschrijving geplande werken:

Voor een correcte inschatting van de verstoring van de bodem wordt in deze subparagraaf een gedetailleerde beschrijving van de geplande bodemingrepen van de initiatiefnemer opgesteld, geïllustreerd met (de meest recente) bouwplannen en doorsnedes⁵ voor zover deze reeds zijn opgemaakt.

⁵ Alle beschikbare bouwplannen werden ter beschikking gesteld door de initiatiefnemer.

Huidige situatie:

Het te verkavelen perceel ligt tussen de Oedelemsestraat in het noorden, de Oostdijk en het kanaal in het zuiden, de bebouwing langs de Sint-Godelievestraat in het westen en de bebouwing langs de Valentijn Hennemanstraat in het oosten (fig. 1.4). Het perceel is ten tijde van de opmaak van de archeologienota in gebruik als akker.

Fig. 1.4: Luchtfoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied.

Geplande werken:

De initiatiefnemer plant de verkaveling van een bestaand perceel (perceel 133f) voor de bouw van 21 eensgezinswoningen (loten 1-21) en een meersgezinswoning langs de Oostdijk (lot 22) bestaande uit 30 appartementen met een ondergrondse garage voor 30 parkings (fig. 1.5)⁶. Er wordt een nieuwe wegnis aangelegd vanuit de Oedelemsestraat. Langs de wegnis worden parkeerplaatsen voorzien. De eensgezinswoningen worden gespreid over 4 zones met wat groenaanleg ertussen. Ten zuiden van het perceel komt een langwerpig bufferbekken. Aangezien het om een verkaveling gaat, dient het volledige terrein te worden beschouwd als een zone waar het bodemarchief wordt bedreigd.

⁶ Zie bijlage voor plan in origineel formaat.

-
- Digitaal Hoogtemodel (DHM II)

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze niet beschikbaar is voor het projectgebied.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Ferrariskaart (1770-1777)
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)
- Vandermaelenkaart (1846-1852)
- Kadasterkaart van Popp (1842-1879)
- Luchtfoto's (1971, 1979, 2000, 2012 en 2016)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Het kaartmateriaal wijst op een zeer lage bewoningsdensiteit in het verleden. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied situeert zich in de zandstreek (fig. 2.1). Het projectgebied ligt op ca. 7.50 m TAW en is redelijk vlak met een lichte daling naar het noorden toe en een allicht artificiële greppel in het zuiden (fig. 1.6 en 1.7). Ten zuiden van het projectgebied loopt het kanaal van Gent naar Oostende. Zowel ten noorden als ten zuiden zijn een heel aantal beken aanwezig (Gallesbeek ten noorden, Listerbeek en Rivierbeek ten zuiden).

Fig. 1.6: Uittreksel uit het DHMII met aanduiding van het projectgebied (schaal 1/0000).

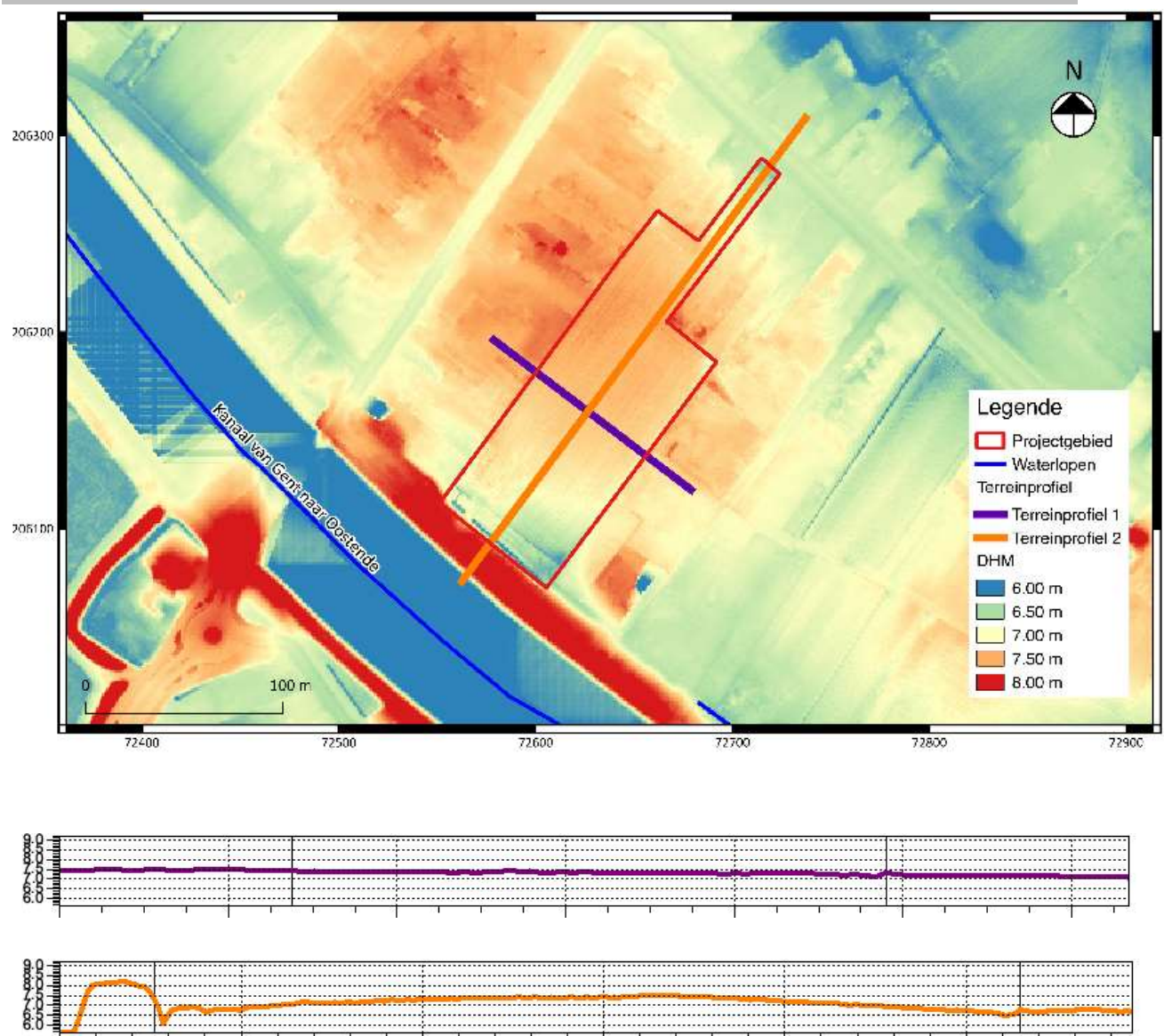

Fig. 1.7: Detail uit het digitaal hoogtemodel (DHMII) met aanduiding van het projectgebied en terreinprofielen (NW-ZO en ZW-NO).

Volgens de **tertiair geologische kaart** (fig. 1.8) (www.dov.vlaanderen.be) bevindt zich ter hoogte van het projectgebied de Formatie van Aalter. Het projectgebied ligt op de grens van twee leden van deze formatie. Het Lid van Oedelem (AaOe) is het jongste lid (Midden Eoceen 49-41,2 miljoen) met donker- tot bleekgrijs zeer fijn zand, met kleiige eenheden, kalkzandsteenbanken en kalkhoudend met schelpen. Het Lid van Beernem (AaBe) (Midden Eoceen 49-41,2 miljoen) bestaat uit grijsgroen zand en is kleihoudend, met kleilaagjes, zandsteen (veldsteen) en weinig kalkhoudend en glauconiet- en glimmerhoudend.

Op de **quartaair geologische kaart** (fig. 1.9) (www.dov.vlaanderen.be) ligt het project op de overgang van zone 13 en zone 3. Dit houdt de aanwezigheid van fluviatiele afzettingen van het weichseliaan in,

met erboven mogelijk eolische afzettingen. Ten zuiden van het projectgebied en langs het kanaal van Gent naar Oostende loopt een zone waar hier bovenop nog fluviatiele afzettingen van het Holocene en mogelijk tardiglaciaal kunnen voorkomen.

Volgens de **bodemkaart** (fig. 1.10) bevinden er zich binnen de begrenzing van het projectgebied deels OB-gronden (bebouwde zone en bijgevolg niet gekarteerd) en deels Sbc-gronden. Sbc-gronden zijn droge lemige zandbodems met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont.

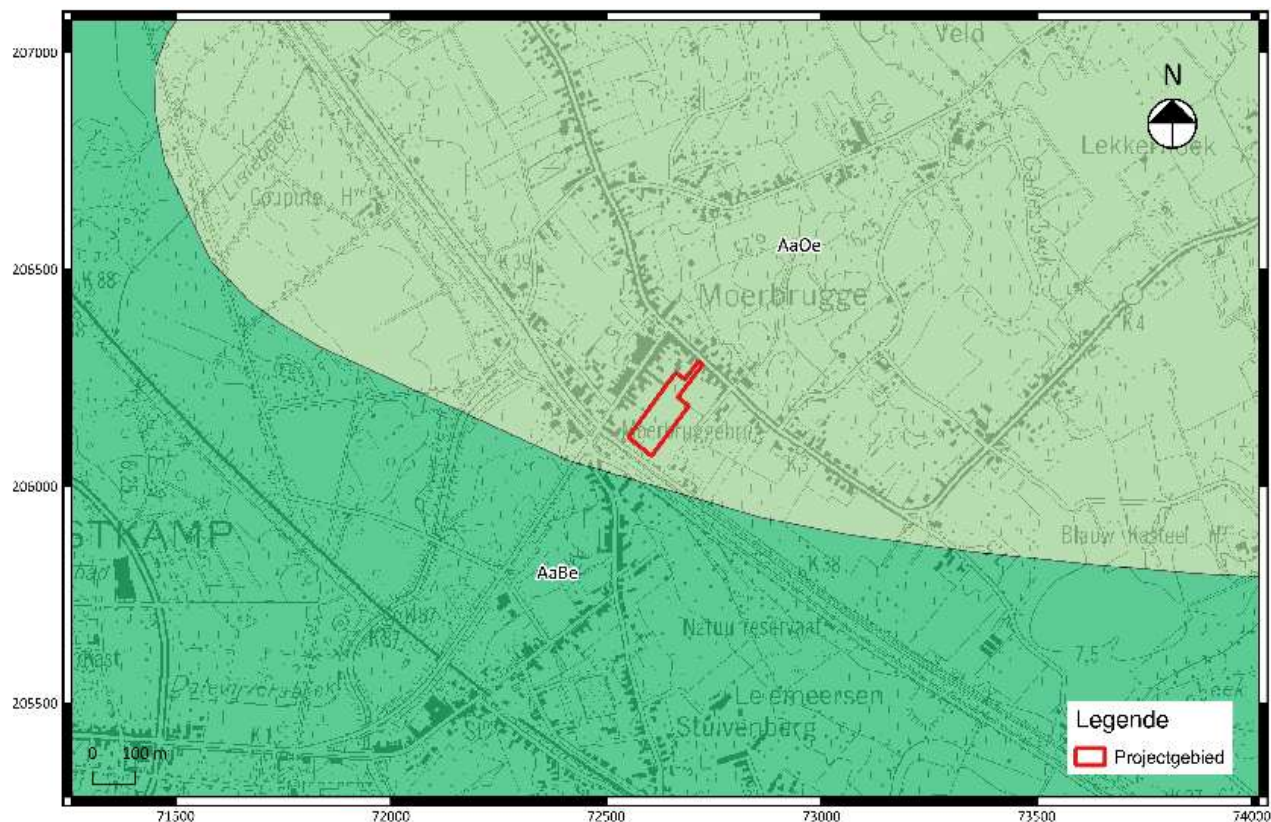

Fig. 1.8: Detail uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

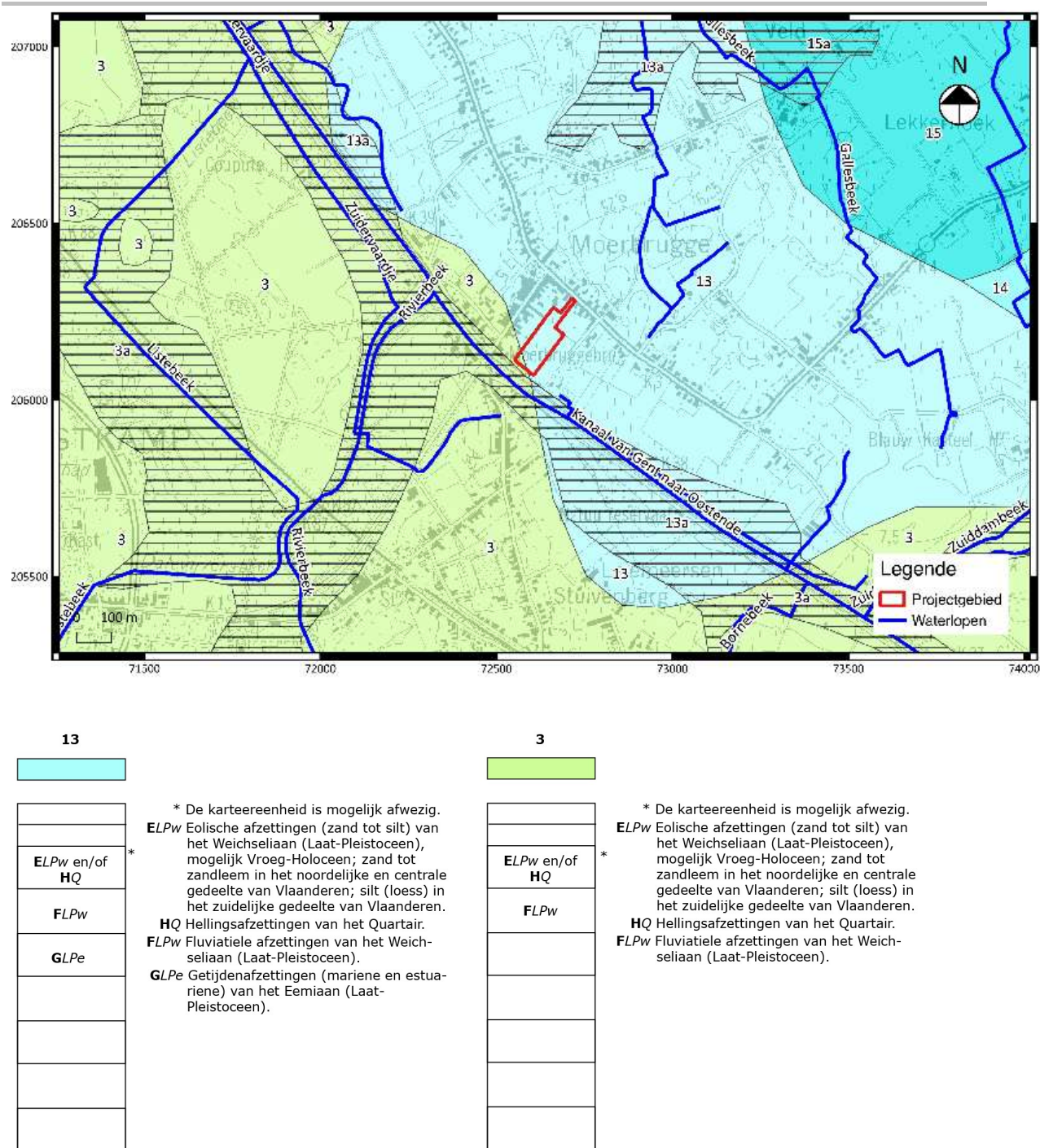

Fig. 1.9: Detail uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

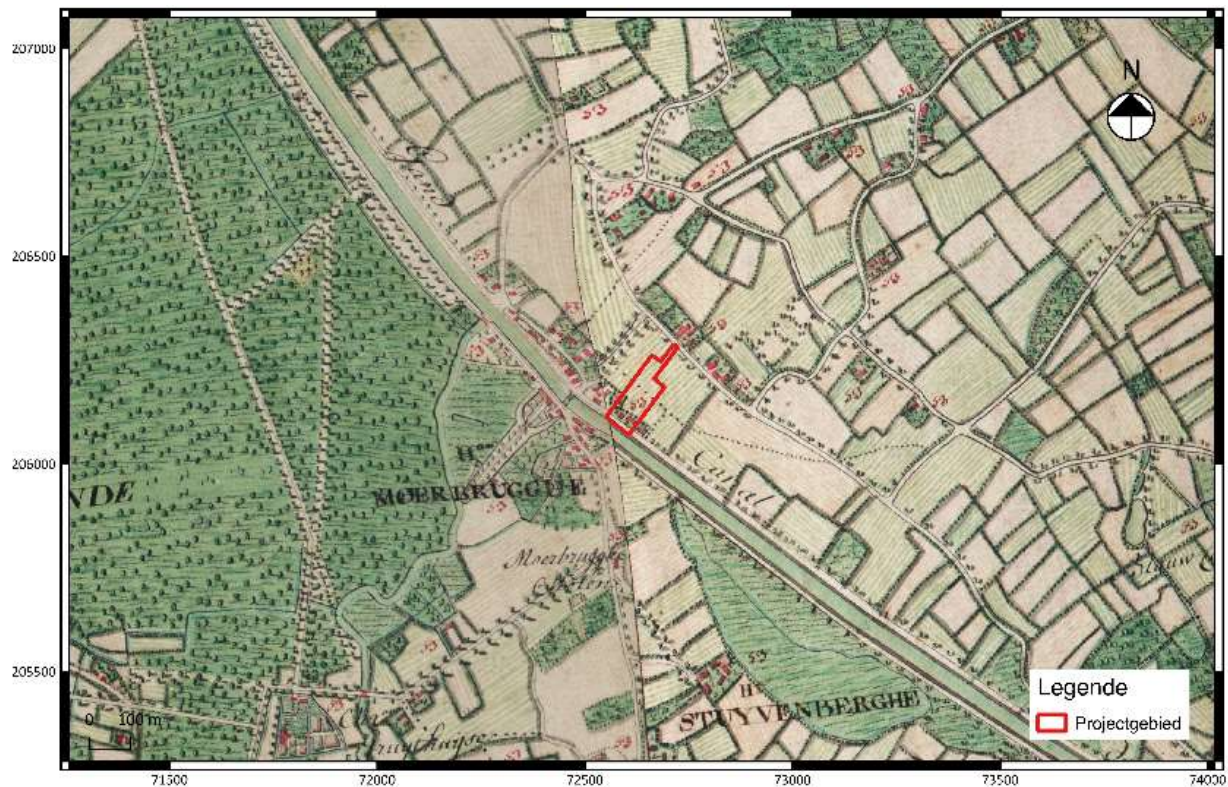
Op basis van de beschikbare geraadpleegde historische kaarten kan het landgebruik binnen het projectgebied gedocumenteerd worden. Op de Ferrariskaart is het kanaal Gent-Brugge reeds aanwezig, alsook de Oedelemsestraat in het noorden en de Sint-Godelievestraat in het westen (1771-1778, fig. 1.11). Ook tussen het kanaal en het projectgebied loopt een weg. Langs het kanaal staan enkele vrij kleine rechthoekige huizen afgebeeld. Ook in het zuiden van het projectgebied zelf bevinden zich twee kleine rechthoekige gebouwtjes met een tuin errond. De rest van het projectgebied is weergegeven als een akker.

Op de beschikbare online te raadplegen luchtfoto's (1971, 1979, 2000 en 2012; fig. 1.15 -1.18) is het beeld quasi onveranderd. Vanaf de luchtfoto van 2000 lijkt de bebouwing in het zuiden verdwenen te zijn.

De kerk in de oksel van de Oedelemsestraat en de Sint-Godelievestraat dateert uit 1933⁷ en is zichtbaar op de luchtfoto van 1971.

De Sint-Godelievekerk werd beschadigd tijdens de tweede wereldoorlog. Verder zijn er geen concrete aanwijzingen van mogelijke sporen van de wereldoorlog op het projectgebied zelf.

Langs het kanaal Gent-Brugge zijn onderdelen van de kustverdediging (Atlantikwal) bewaard gebleven (o.m aan de Westdijk)⁸. Op 27 maart 1942 wordt de dorpskom tussen de Marechalstraat en de Schooldreef getroffen door een bombardement van de Engelse vliegtuigen. Bij de bevrijding stuiten de Canadezen op hevig Duits verzet bij de brug van Moerbrugge (Slag om Moerbrugge tussen 8 en 12 september 1944).

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/88036>

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122118>

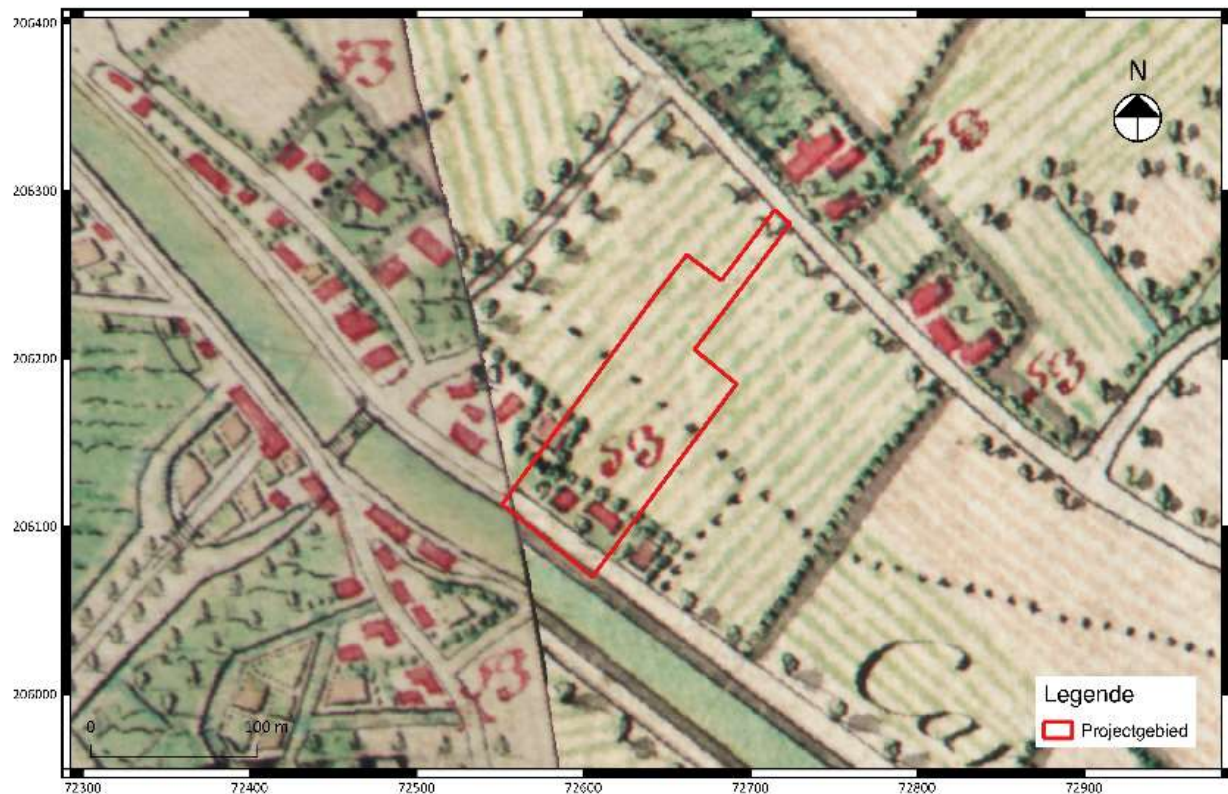

Fig. 1.11: Uittreksel en detail uit de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het projectgebied.

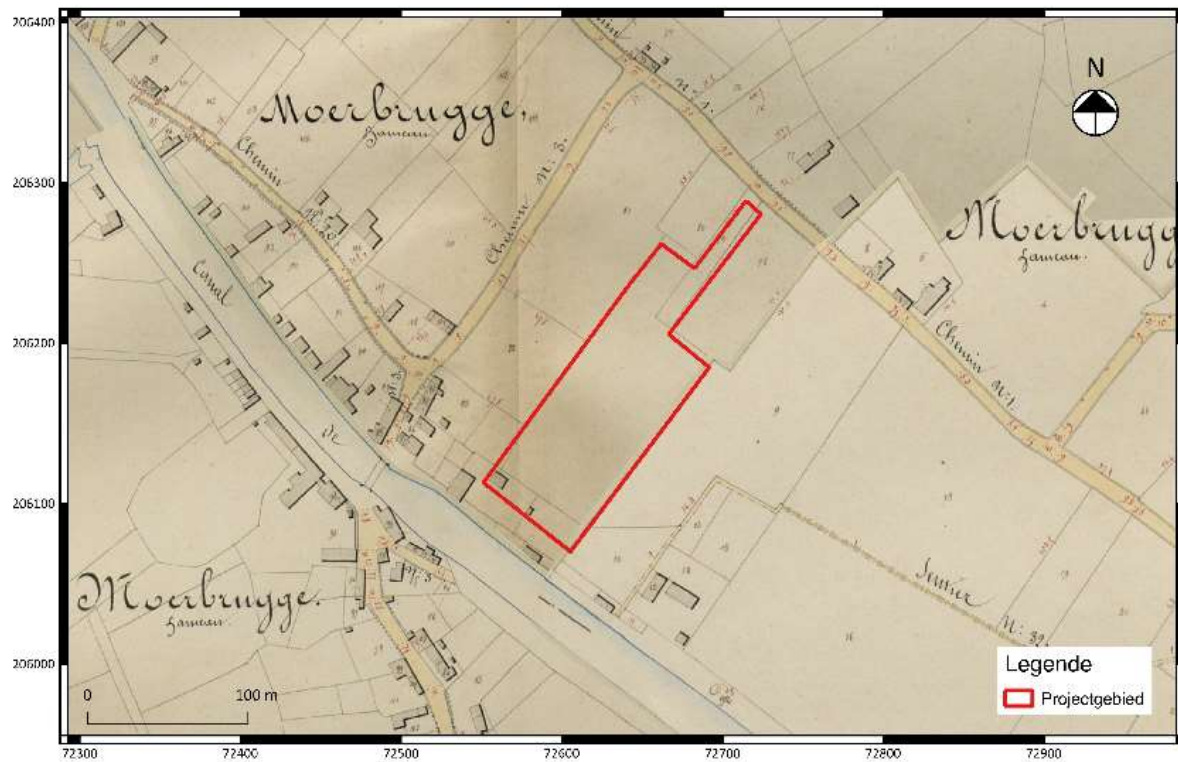

Fig. 1.12: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen (1830) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.13: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied.

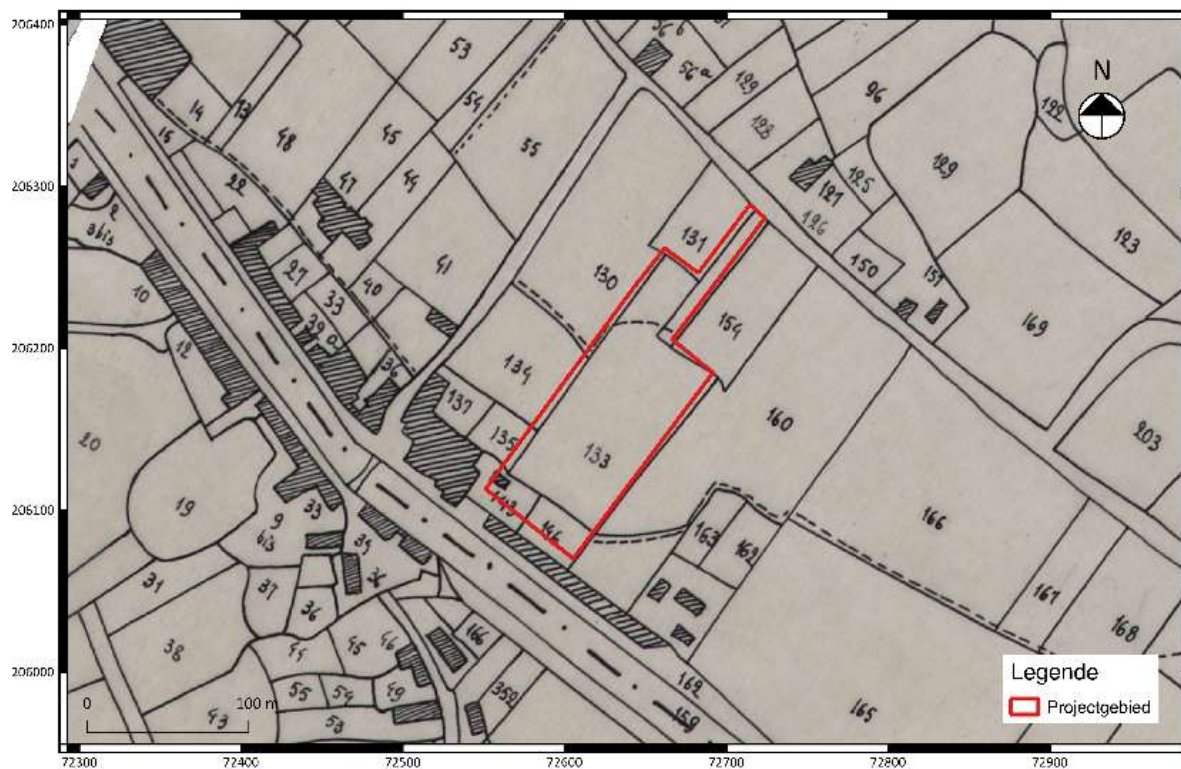

Fig. 1.14: Uittreksel uit de kadasterkaart van Popp (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied.

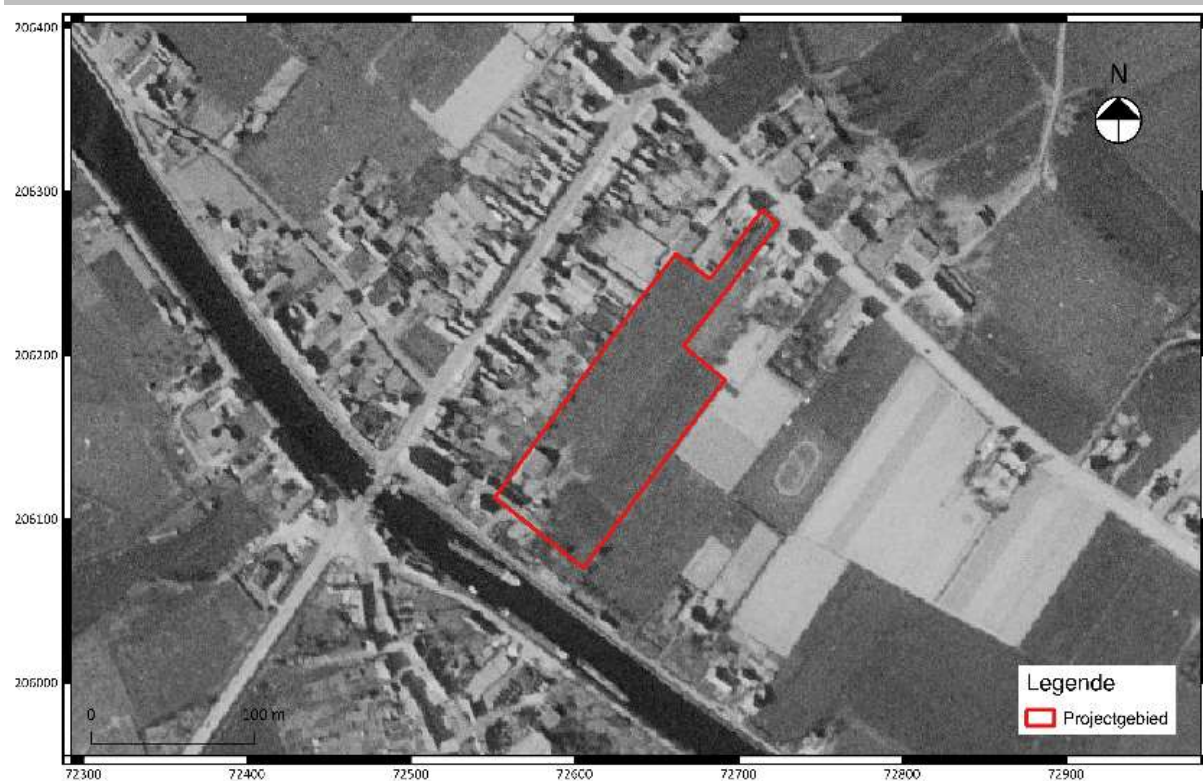

Fig. 1.15: Uittreksel uit een luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.16: Uittreksel uit een luchtfoto van 1979 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.17: Uittreksel uit een luchtfoto van 2000 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.18: Uittreksel uit een luchtfoto van 2012 met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.19) zijn enkele gekende archeologische vindplaatsen geïnventariseerd rond het projectgebied. CAI-locatie 158397 ten noordoosten van het projectgebied verwijst naar de zone van de slag bij Beverhoutsveld in 1382, een episode tijdens de Gentse Opstand (1379-1385)⁹. Ook de CAI-locaties 71916 en 71917 verwijzen naar deze slag. De afbakening van de slag op het Beverhoutsveld is enkel gebaseerd op twee vondstlocaties in de CAI. Er zijn geen kaarten voorhanden die de slag situeren.

CAI-locaties 154910 en 154905 verwijzen naar mogelijke grafheuvels en zijn geïdentificeerd op basis van luchtfotografie¹⁰.

CAI-locatie 75001 ten zuiden van het projectgebied is het Gruuthusekasteel¹¹. Dit kasteel zou reeds afgebeeld zijn in een handschrift, gedateerd tussen 1473 en 1476. Het heeft een groot driehoekig grondplan en bezit verschillende grote torens. Rondom het kasteel loopt een brede gracht. In 1888 wordt het kasteel gesloopt en wordt een nieuw kasteel opgericht. Ook de omgrachting is niet meer bewaard. De eerste vermelding van het kasteel dateert van 1128.

Ten oosten van het projectgebied ligt het *Blauw Kasteel* of Beverhoutshof (CAI71918), een laatmiddeleeuwse site met walgracht met mogelijk oudere (volmiddeleeuwse) bewoningssporen¹².

Beide sites, het Gruuthusekasteel en het Blauw kasteel, staan ook afgebeeld op de Ferrariskaart.

De CAI-polygonen 202595 en 202592 verwijzen wellicht naar kavelstructuren, maar er is geen verdere achterliggende informatie op de CAI beschikbaar.

⁹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/158397>

¹⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/154910>

¹¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/75001>

¹² <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/71918>

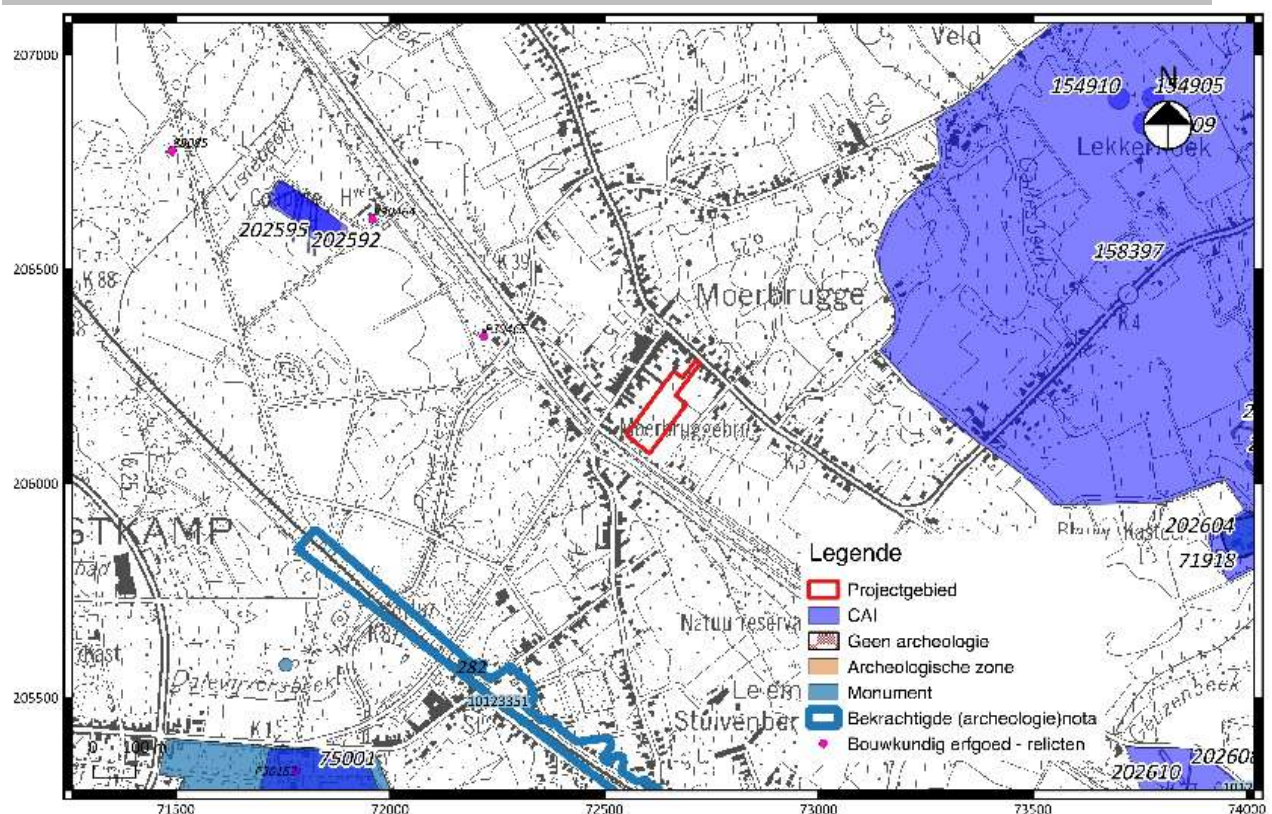

Fig. 1.19: Topografische kaart met weergave van polygoenen van geïnventariseerde culturele waarden in de omgeving van het projectgebied¹³.

1.2.4 Archeologische verwachting (datering en interpretatie) van het onderzochte gebied

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed op het terrein niet gestaafd worden. Het terrein lijkt nooit intensief bebouwd geweest te zijn, wat een garantie kan zijn voor de goede bewaring van potentieel aanwezige sporen en resten. Op de Ferrariskaart (1771-1777) en de erop volgende geraadpleegde historische kaarten is bebouwing gesitueerd op het zuiden van het terrein, langs de Oostdijk. Het terrein ten noorden ervan was in gebruik als akker.

Het projectgebied is vrij vlak en ligt op Sbc-gronden, droge lemige zandbodems met water redelijk nabij.

De gegevens van de CAI in de omgeving zijn enkel indicaties van hoeves zoals die op historische kaarten te zien zijn en van aanwijzingen via luchtfotografie. Mogelijk is dit schijnbaar gebrek aan sites te wijten aan een niet doorgedreven prospectie van deze regio.

In theorie kunnen op het projectgebied sporen uit alle periodes worden aangetroffen. Er is een verhoogde kans op het aantreffen van postmiddeleeuwse bebouwing, gelet op de aanwezigheid van bebouwing

¹³ www.agiv.be

1.2.5 Synthese

De initiatiefnemer plant de verkaveling van een bestaand perceel (perceel 133f) van ca. 1,23 ha voor de bouw van 21 eensgezinswoningen en een meersgezinswoning langs de Oostdijk bestaande uit 30 appartementen met een ondergrondse garage voor 30 parkings. Het terrein ligt vervat tussen de Oedelemsestraat in het noorden, de Oostdijk en het kanaal in het zuiden, de bebouwing langs de Sint-Godelievestraat in het westen en de bebouwing langs de Valentijn Hennemanstraat in het oosten

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed op het terrein niet gestaafd worden. Het terrein lijkt nooit intensief bebouwd geweest te zijn, wat een garantie kan zijn voor de goede bewaring van potentieel aanwezige sporen en resten. Op de Ferrariskaart (1771-1777) en de erop volgende geraadpleegde historische kaarten is bebouwing gesitueerd op het zuiden van het terrein, langs de Oostdijk. Het terrein ten noorden ervan was in gebruik als akker.

Het projectgebied is vrij vlak en ligt op Sbc-gronden, droge lemige zandbodems met water redelijk nabij.

De gegevens van de CAI in de onmiddellijke omgeving zijn indicaties van hoeves zoals die op historische kaarten te zien zijn en van aanwijzingen via luchtfotografie. Op basis van twee vondstlocaties is ten noordoosten van het projectgebied een perimeter afgebakend van een slagveld uit 1382.

Mogelijk is dit schijnbaar gebrek aan sites te wijten aan een niet doorgedreven prospectie van deze regio.

In theorie kunnen op het projectgebied mogelijk wel sporen uit alle periodes worden aangetroffen. Er is een verhoogde kans op het aantreffen van postmiddeleeuwse bebouwing, gelet op de aanwezigheid van bebouwing

Bibliografie

Ameryckx J. 1977: *Bodemkaart van België; verklarende tekst bij het kaartblad Oedelem 38E*, Gent.

Websites (geraadpleegd op 10-01-2017)

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<https://geo.onroerenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

www.agiv.be

